Anna Majewska – Rau

KONSERWATOR MALARSTWA

I RZEŹBY POLICHROMOWANEJ

DYPLOM UMK W TORUNIU NR 1654

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

OŁTARZA PW. ŚW. JANA CHRZCICIELĄ I ŚW. PAWŁA PUSTELNIKA Z KAPLICY ŚW. JANA CHRZCICIELA

KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO W OPOROWIE

LISTOPAD 2023

OŁTARZ PW. ŚW. JANA CHRZCICIELA I ŚW. PAWŁA PUSTELNIKA

Rodzaj obiektu	- ołtarz architektoniczny, późnobarokowy, 2 pełnoplastyczne rzeźby aniołów; 2 pełnoplastyczne rzeźby świętych; 2 obrazy – jeden w nastawie oraz jeden w zwieńczeniu
Autor, warsztat	- nieznany
Czas powstania	- lata 70. XVIII wieku
Pochodzenie	- Polska
Miejscowość	- Oporów
Miejsce przechowywania	- kaplica boczna północna kościoła pw. Św. Marcina w Oporowie
Wymiary	- ołtarz: wys. 505 cm x szer. 400 cm - obraz Św. Pawła Pustelnika: 153 x 79 cm - obraz Św. Jana Chrzciciela: 111 x 83 cm - rzeźba św. Wojciech: 107 x 53 x 30 cm - rzeźba św. Stanisław: 106 x 61 x 34 [cm - kolumny: wys. 155 [cm], średnica 18 cm - podstawa predelli: wys. 122 cm - postument predelli: wys. 50 cm
Materiał, technika	- drewno polichromowane, złocone, obrazy olej na płótnie

STAN ZACHOWANIA

Ołtarz jest w bardzo złym technicznie stanie zachowania. Biodegradacja drewna nie dotyczy jednak w równym stopniu wszystkich jego elementów. W najgorszym stanie znajduje się detal architektoniczny oraz rzeźby. Drewno osłabione, kruche, łamliwe, liczne pęknięcia, ubytki spowodowane odkruszaniem się porażonego drewna. Widoczne otwory wylotowe po żerujących owadach. Struktura drewna rzeźb gąbczasta, miękka, uginająca się pod naciskiem. Oryginalna warstwa malarska przemalowana o trudnym do ustalenia stanie zachowania i zakresie występowania. Widoczne znaczne ubytki oraz przetarcia, zwłaszcza w części predelli. Złocenia wtórnie pokryte pociemniałą pozłotą. Obrazy bardzo zabrudzone, o pociemniałych werniksach, tuszujących zakres ubytków i przemalowań. Zaprawa i warstwa malarska mocno spękane, miejscami z tendencją do odspajania.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

1. Dokumentacja fotograficzna stanu zachowania obiektu.
2. Oczyszczenie ołtarza z zabrudzeń powierzchniowych, usunięcie pyłu i kurzu luźno osadzonego przy pomocy pędzla o miękkim włosiu (wstępne mechaniczne oczyszczenie odwrocia z kurzu, pyłu i pajęczyn przesuwając pędzlem w kierunku końcówki odkurzacza).
3. Analiza stanu zachowania drewna.
4. Inwentaryzacja ruchomych części ołtarza.
5. Wykonanie stratygrafii obiektu na podstawie odkrywek.
6. W razie potrzeby pobranie próbek do badań.
7. Demontaż ruchomych części ołtarza i przewiezienie do pracowni.
8. Dezynfekcja chemiczna przy pomocy dezynfekującego bezchlorowego środka biobójczego.
9. Usunięcie ewentualnych przemalowań ze wszystkich elementów ołtarza. (Po określeniu rodzaju i właściwości przemalowań zostaną wytypowane rozpuszczalniki i ich mieszaniny do przeprowadzenia prób ich skuteczności oraz metody ich zastosowania. Proponuje się rozpuszczalniki z grupy węglowodorów, alkoholi, ketonów oraz estrów z pominięciem chloropochodnych, pochodnych nitrowych, amin oraz kwasów karboksylowych. Ustalanie zakresu występowania wtórnych przemalowań rozpocznie się po przystąpieniu do prac. W pierwszym etapie zostaną przeprowadzone badania ogólne dostrzegane okiem nieuzbrojonym polegające na analizie organoleptycznej, oględzinach w świetle widzialnym z użyciem światła rozproszonego i światła bocznego. Zjawiska niewidzialne nieuzbrojonym okiem badane będą przy pomocy szkieł powiększających, makrofotografii oraz obserwacji fluorescencji wzbudzonej w świetle UV. W przypadku wystąpienia kwestii trudnych do rozstrzygnięcia może zaistnieć potrzeba przeprowadzania badań bardziej inwazyjnych polegających na pobraniu próbek.)
10. Prace konstrukcyjne.
11. Podklejenie odspajających się łusek warstwy malarskiej wraz z zaprawą (po wykonaniu prób zostanie wybrany klej najbardziej skuteczny).
12. Impregnacja drewna - miejscowa impregnacja ok. 16 % roztworem *Paraloidu* B82 w celu wzmocnienia struktury drewna. Proponuje się wykonanie zabiegu impregnacji poprzez wielokrotne smarowanie pędzlem oraz wstrzykiwanie impregnatu w otwory wylotowe po owadach.
13. Uzupełnienie ubytków drewna - wypełnienie ubytków drewna kitami oraz uzupełnienie większych ubytków flekami. Fleki zostaną wykonane z drewna, kity, w zależności od potrzeby, na bazie wiórów oraz pyłu drzewnego z klejem lub żywicy dwuskładnikowej *Araldite*.
14. Rekonstrukcja brakujących elementów snycerskich.
15. Wypełnienie ubytków zaprawy kitami.

16. Werniksowanie retuszerskie.
17. Uzupełnienie polichromii.
18. Usunięcie wtórnych złoceń metodami i środkami wytypowanymi na drodze prób ich skuteczności.
19. Przygotowanie powierzchni pod złocenia.
20. Uzupełnienie ubytków zaprawy gruntem klejowo- kredowym (kreda polska z klejem glutynowym) lub kitem *Tikkurila*.
21. Prace pozłotnicze – w zależności od stanu zachowania oryginału odtworzenie złoceń w technice oryginału lub uzupełnienie ubytków pozłoty poprzez retusz scalający (przewidywane materiały: pulment Selhamin, klej króliczy, złoto płatkowe 23 ¾ kt 14 th lub stosownie do stanu zachowania środki systemu Kölner).
22. Uzupełnienie laserunków na pozłocie.
23. Zabezpieczenie odkrytego drewna (odwrocie) preparatem biobójczym *Altax*.
24. Montaż ołtarza.
25. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej.

mgr Anna Majewska-Rau
Konserwator malarstwa
i rzeźby polichromowanej
Anna Majewska-Rau
23 listopada 2023

P R Z E D M I A R do zadania:

„Konserwacja ołtarza pw. św. Jana Chrzciciela i św. Pawła Pustelnika z kościoła parafialnego w Oporowie”

Rodzaj obiektu - ołtarz architektoniczny, późnobarokowy, 2 pełnoplastyczne rzeźby aniołów, 2 pełnoplastyczne rzeźby świętych, 2 obrazy – jeden w nastawie oraz jeden w zwieńczeniu

Autor, warsztat - nieznany

Czas powstania - lata 70. XVIII wieku

Wymiary ołtarza: - wys. 505 [cm], szer. 400 [cm]

Materiał, technika - drewno polichromowane, złocone, obrazy olejne na płótnie

Opis obiektu - Ołtarz architektoniczny, dwukondygnacyjny z rozbudowanym zwieńczeniem, zróżnicowany przestrzennie z mensą sarkofagową w kształcie trapezu. W części środkowej retabulum obraz *Św. Pawła Pustelnika* w złoconej ramie górą zwieńczonej półkoliście. Retabulum flankowane rokokowymi rzeźbami, po prawej *św. Wojciech*, po lewej *św. Stanisław z Piotrowinem*. Uskokowo rozczłonkowane belkowanie nastawy dźwigają cztery kolumny o korynckich kapitelach i gładkich, złoconych trzonach. Pomiędzy kolumnami kartusze z herbami sześciu cechów rzemieślniczych (wędliniarzy, piekarzy, budowniczych, włókienników, rymarzy, kowali) oraz płaskorzeźbione dekoracje z ornamentem roślinnym i motywem kratki. Po bokach nastawy do wysokości gzymsu belkowania ażurowe uszaki z kratką regencyjną przeplataną stylizowaną wicią roślinną. W zwieńczeniu obraz *Św. Jan Chrzciciel* ujęty parą filarów poszerzonych podwójnymi spływami wolutowymi. Krańce nasady zdobione parą rzeźb błogosławiących aniołów. Rozbudowana architektonicznie podstawa ołtarza składa się z uskokowo posadowionych postumentów, których ścianki wypełniają płyciny z ornamentem stylizowanych wici roślinnych ujętych w złocone ramki.

PRZEDMIAR:

Powierzchnie polichromowane ołtarza (relief płytki) – 2072 dm²
Powierzchnie złocone ołtarza (relief płytki) – 1750 dm²
Rzeźba św. Wojciecha, rzeźba pełna, polichromowana (wys. 107 cm) – 99 dm²
Rzeźba św. Stanisława, rzeźba pełna, polichromowana (wys. 106 cm) – 105 dm²
Obraz św. Pawła Pustelnika (153 x 79 cm) – 120,87 dm²
Obraz św. Jana Chrzciciela (111 x 83 cm) – 92,13 dm²

ZAKRES PRAC DO WYKONANIA – pełna konserwacja i restauracja ołtarza.